

Sosyal Politika ve Yapay Zekâ: Refah Devletinin Geleceği

Safter Bozarslan¹

Özet

Bu bölüm, yapay zeka ve algoritmik sistemlerin refah devleti üzerindeki dönüştürücü etkisini eleştirel bir sosyal politika perspektifiyle incelemektedir. Sanayi toplumunun ücretli emek modeline dayanan geleneksel sosyal güvenlik sistemleri, otomasyonun ve platform ekonomisinin yarattığı istihdamsız büyüme karşısında yapısal bir krize girmektedir. Çalışmada, dijital refah devleti'ne geçişin, sokak seviyesi bürokrasisini tasfiye ederek karar alma yetkisini şeffaflıktan uzak algoritmik kara kutulara devrettiği tartışılmaktadır. Özellikle sosyal yardım süreçlerinde, hak sahipliği tespitinin salt nicel puanlama formüllerine indirgenmesi; sosyal hizmetin özü olan yüz yüze görüşmeyi, mesleki takdir yetkisini ve insani muhakemeyi dışlayarak yoksulluğu kriminalize eden dijital yoksullar evleri inşa etmektedir. Algoritmik önyargı ve dijital gözetim mekanizmalarının dezavantajlı gruplar üzerindeki cezalandırıcı etkileri, merkezi veri sistemleri Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS) pratiği üzerinden sorunsallaştırılmaktadır. Sonuç olarak çalışma, teknolojinin determinist bir kader olmadığını vurgulayarak; artan güvencesizliğe karşı Evrensel Temel Gelir (ETG) gibi yeni koruma kalkanlarının ve algoritmik tahakküme karşı mesleki etiği merkeze alan döngüde insan (*human-in-the-loop*) yaklaşımının acil bir sosyal politika zorunluluğu olduğunu savunmaktadır.

1. Giriş: Refah Devletinin Yeni Sınırı

Sanayi devriminin yarattığı toplumsal tahribata karşı inşa edilen geleneksel refah devleti, günümüzde veri toplumunun ve algoritmik gerçekliğin yükselişiyle varoluşsal bir kriz yaşamaktadır. Gøsta Esping-Andersen'in klasik refah devleti tipolojisinin merkezinde yer alan sosyal haklar ve metalaşmadan arındırma (de-commodification) ilkeleri, tarihsel olarak tam zamanlı ücretli

1 Öğr. Gör., Iğdır Üniversitesi Tuzluca Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmetler Bölümü, safterbozarslan@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1143-7446.

emek yapısına ve bu yapının ürettiği hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi öngörülebilir yaşam döngüsü risklerine dayanmaktadır (Esping-Andersen, 1990, s. 21-22). Geleneksel paradigma, bireylerin asgari bir yaşam standardını piyasa güçlerine ve nakit bağımlılığına boyun eğmeden sürdürebilmesini hedeflerken; bu koruma kalkanı günümüzün teknolojik dönüşümüyle zayıflamaktadır (Esping-Andersen, 1990, s. 22). Otomasyonun ve yapay zekanın emeği yerinden etmesi, platform ekonomisinin yükselişi ve işgücü piyasalarındaki artan güvencesizlik; savaş sonrası dönemin eski sanayi risklerini, geleneksel refah kurumlarının kapsamakta yetersiz kaldığı yeni dijital sosyal risklere dönüştürmektedir. Sanayi toplumunun istihdam sözleşmelerine göre kurgulanmış prim ve hak temelli dağıtım mantığı, veri toplumunda standart dışı ve parçalanmış emek biçimlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte yapısal olarak tıkanmakta ve refah devleti felsefesini yeni bir sınavla baş başa bırakmaktadır (van Gerven, 2022, ss. 254-257).

Bu yapısal krize yönetsel bir yanıt olarak ortaya çıkan yeni model, Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Philip Alston tarafından Dijital Refah Devleti (Digital Welfare State) olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu sistem, sosyal koruma ve yardım mekanizmalarının vatandaşları otomatize etmek, tahminlerde bulunmak, kimlik tespiti yapmak, gözetlemek, hedef almak ve cezalandırmak amacıyla giderek artan bir şekilde dijital veriler ve teknolojiler tarafından yönlendirildiği bir yapıya işaret etmektedir (Alston, 2019, s. 4). Devletler, bu algoritmik mekanizmaları sosyal politikalara entegre ederken dönüşümü; işlem maliyetlerinde devasa tasarruflar sağlama, refah sahteciliğini (fraud) tespit edip önleme, bürokrasiyi azaltma, verimliliği artırma ve vatandaşlara en ileri teknolojiyle hizmet sunma gibi rasyonel ve cazip vaatlerle meşrulaştırmaktadır (Alston, 2019, s. 5, 21). Ancak teknolojinin bu tarafsız ve “iyileştirici” maskesinin ardında, genellikle refah bütçelerinde derin kesintilere gitme, yararlanıcı havuzunu daraltma, katı davranışsal koşulluluklar getirme ve sosyal güvenliği kısıtlayıcı bir çerçeveye hapsetme yönündeki neoliberal mali konsolidasyon hedefleri gizlenmektedir (Alston, 2019, s. 5).

Teknolojinin sosyal politika yönetimine bu denli yoğun nüfuz etmesi, devlet ile vatandaş –özellikle de dezavantajlı gruplar– arasındaki sosyal sözleşmenin doğasını ve güç dengesini radikal biçimde aşındırmaktadır. Geleneksel yapıda hesap verebilir bir kurumdan hakkını talep eden vatandaş figürü, dijital sistemlerde bireyleri birer hak sahibi olmaktan çıkarıp makinelere karşı kendini sürekli kanıtlamak zorunda olan, şüphe altındaki bir başvuru sahibi (müracaatçı) statüsüne indirgemektedir (Alston, 2019, s. 16). Virginia Eubanks, bu yeni sosyal sözleşmeyi eleştirirken algoritmik araçların iddia edildiği gibi tarafsız birer kolaylaştırıcı olmadığını; aksine eşitsizliği otomatikleştirerek yoksulları fişleyen, hedef alan ve cezalandıran 21. yüzyılın “dijital yoksullar evleri”ni

(*digital poorhouses*) inŒa ettiğini savunmaktadır (Eubanks, 2018, s. 11-14). Sokak dñzeyindeki bñrokratların (*street-level bureaucracy*) sağladığı insani Œefkatin, özel hafifletici nedenleri gñrebilme yetisinin ve idari esnekliğin yerini; Œeffaflıktan uzak ve itiraz hakkı tanımayan algoritmik kara kutular aldıkça sistem, kırılğan kesimlere yardım eden bir giñvence mekanizması olmaktan çıkip yoksulluğu kriminalize eden dıŒlayıcı bir kontrol ve baskı aygıtına dñnüşmektedir (Alston, 2019, s. 17).

Bu bağlamda, bu bñlñmñn temel amacı, yapay zeka ve algoritmik karar alma sistemlerinin refah devletinin geleceği ùzerindeki dñnüştñrñcñ etkisini eleŒtirel bir perspektifle incelemektir. ÇalıŒma, teknolojiyi sadece iŒleri kolaylaŒtıran nñtr bir araç olarak değil; sosyal politikayı, sınıf hiyerarŒilerini ve devlet-vatandaş iliŒkisini yeniden ùreten politik bir aygıt olarak ele alan teorik bir çerçeveye dayanmaktadır. Bu doğrultuda, takip eden alt bñlñmlerde öncelikle emeğin dijitalleŒmesi ve otomasyonun, geleneksel sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanında yarattığı kriz tartıŒılacaktır. Ardından, sosyal hizmet uygulamalarının sokak seviyesi bñrokrasisi'nden ekran seviyesi bñrokrasisi'ne geçiŒi ele alınacak; bu yapısal dñnüşñmñn mesleki takdir yetkisi (*discretion*) ve yoksulların dijital gñzetimi ùzerindeki etkileri incelenecektir. Son olarak, veri çağında insan onuruna yakıŒır bir refah devletinin inŒa edilebilmesi için Evrensel Temel Gelir (ETG) ve algoritmik Œeffaflık gibi yeni sosyal politika seçenekleri tartıŒılarak literatñre katkı sunulması hedeflenmektedir.

2. Emeğin Dñnüşñmñ ve Sosyal Güvenliđin Finansman Krizi

Dijital dñnüşñm ve yapay zeka (YZ) teknolojilerinin iŒgñcñ piyasalarına derinlemesine nñfuz etmesi, istihdamın yapısını ve beceri taleplerini köklñ bir biçimde deđiŒtirerek yeni bir sosyo-ekonomik paradigma inŒa etmektedir. Bu paradigma deđiŒimi, refah devletinin ùzerine inŒa edildiği geleneksel çalıŒma iliŒkilerini parçalayarak sosyal güvenlik sistemlerini yapısal bir açmaza sürñklemektedir.

Geleneksel olarak teknolojik deđiŒimin rutin fiziksel ve biliŒsel görevleri ikame ettiği Rutin Yanlı Teknolojik DeđiŒim (RYTG) teorisi bağlamında, orta vasıflı iŒlerin eridiği ve istihdamın yüksek ve dñŒük vasıflı uçlarda yođunlaŒtığı bir kutuplaŒma (*polarization*) sñreci uzun sñredir tartıŒılmaktadır (Autor, Levy ve Murnane, 2003; Goos ve Manning, 2007).

Bu teorinin öncñleri olan Autor, Levy ve Murnane, ùretimdeki görevleri temel olarak “rutin” ve “rutin olmayan” Œeklinde sınıflandırmıŒtır. Yazarlara gñre bilgisayar sermayesi ve otomasyon, rutin görevleri yerine getirmede insan emeğiyle, rutin olmayan görevlere kıyasla çok daha yüksek oranda ikame edilebilir (yer deđiŒtirebilir) bir yapıdadır (Autor, Levy ve Murnane, 2003, s.

1285). Teorinin kalbini oluşturan bu yaklaşıma göre; bilgisayar teknolojisi, programlanmış kurallarla net bir şekilde tanımlanabilen rutin görevleri icra eden işçilerin doğrudan yerini alırken (ikame ederken); esneklik, yaratıcılık, genel problem zme yetenekleri ve karmaşık iletişim gerektiren rutin olmayan görevleri icra eden işçileri ise destekleyerek tamamlamaktadır (Autor, Levy ve Murnane, 2003, s. 1321).

Goos ve Manning ise bu teorik temeli doğrudan referans alarak literatürdeki istihdam kutuplaşması (*job polarization*) olgusunu kuramsallaştırmıştır. Yazarlar, teknolojinin insan emeğini ikame edebildiği bu rutin görevlerin (rneğin hassasiyet gerektiren zanaat işleri veya defter/kayıt tutma işleri gibi) işgücü piyasasında hiçbir zaman en düşük ücretli işler olmadığını, bu işlerin aslında ücret skalasının ortasında yer alan geleneksel işler olduğunu vurgularlar (Goos ve Manning, 2007, s. 118).

Ancak günümüzde üretken yapay zekanın ve makine öğreniminin sıçramasıyla birlikte otomasyonun sınırları genişlemiştir. Kodlama, veri analizi, hukuk, eviri ve içerik üretimi gibi yalnızca insana özgü kabul edilen rutin olmayan bilişsel görevler de algoritmik ikame tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır (Frey ve Osborne, 2017, s. 258; Eloundou vd., 2023, s. 2). Bu durum, otomasyonun artık sadece mavi yakalıları veya rutin ofis çalışanlarını değil, beyaz yakalı profesyonelleri de kapsayacak şekilde yüksek eğitimi orta sınıfı eritebileceğine işaret etmektedir (Gmyrek, Berg ve Bescond, 2023, s. 25-26, 43).

Literatür, bu yıkıcı tahribatı teknolojinin iş yaratıcı dinamikleriyle kavramsal olarak dengelemeye çalışıyor. Örneğin, Acemoğlu ve Restrepo (2019, s. 3-4, 27), teknolojik gelişmenin bir yandan emeği geleneksel üretim süreçlerinden dışlayan yerinden etme (*displacement*) etkisi yarattığını, diğer yandan ise insanın karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu, YZ'yı tamamlayıcı yeni görevler (*reinstatement*) reterek emeği yeniden sisteme entegre ettiğini modellemektedir. Nitekim OECD ve ILO raporları da yapay zekanın insan emeğini tamamen ikame etmekten ziyade görevleri dönüştürerek üretkenliği artırma (*augmentation*) potansiyeline vurgu yapmaktadır. Ancak yaratılan yeni görevlerin gerektirdiği yüksek dijital beceri seti ile mevcut işgücünün yetkinlikleri arasındaki uyumsuzluk, özellikle dezavantajlı gruplar için derin bir yapısal işsizlik riski barındırmaktadır (Lane, Williams ve Broecke, 2023, s. 16; Manca, 2023, s. 7).

2.1. Algoritmik Yönetim ve Prekaryalaşma

İşgücü piyasasındaki algoritmik dönüşüm, platform ekonomisinin diğer bir deyişle gig ekonomisinin genişlemesiyle birleşerek geleneksel çalışan statüsünü

muğlaklaştırmakta ve yepyeni bir güvencesizleştirme dinamiği yaratmaktadır. Aloisi (2016, s. 654-655), gig ekonomiyi; akıllı telefon uygulamalarının ve sanal platformların işgücü arzı ile talebini buluşturan birer görünmez altyapı (*invisible infrastructure*) veya komisyoncu (*broker*) işlevi gördüğü bir ekosistem olarak tanımlamaktadır. Bu yeni ekonomik model, işlerin ve üretim süreçlerinin birbirinden kopuk, hiper-geçici mikro görevlere (*microtasks*) parçalandığı ve sadece ihtiyaç anında talep üzerine (*on-demand*) çalışanlara tahsis edildiği dijital bir Taylorizm biçimidir. Yazara göre gig ekonomisinin özü, atıl durumdaki varlıkların ve insan sermayesinin (emeğin) ticari bir değere dönüştürülmesine dayanır; böylelikle emek daha önce hiç olmadığı kadar ucuz, geniş çapta erişilebilir ve tıpkı bir hizmet gibi kullandıkça öde mantığıyla anlık olarak yönetilebilir hale gelmektedir (Aloisi, 2016, s. 657-658, 664). Bu durum, geleneksel işveren-işçi ilişkisi yerini, işçilerin yasal yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla bağımsız yüklenici (independent contractor) olarak sınıflandırıldığı ve tüm ekonomik risklerin sermayeden bireyin omuzlarına devredildiği asimetrik bir yapıya bırakmıştır (Aloisi, 2016, s. 654-656).

Bu yeni dijital mimari, Guy Standing'ın (2014, s. 26-27) geleneksel sanayi vatandaşlığının sunduğu istihdam, gelir ve temsil güvencelerinden tamamen yoksun “yeni tehlikeli sınıf” olarak tanımladığı prekarya'nın (*precarariat*) küresel ölçekte devasa boyutlara ulaşmasını tetiklemektedir. Guy Standing'e göre prekarya, II. Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal devletin sanayi vatandaşlığı çerçevesinde işçi sınıfına sağladığı emeğe dair yedi temel güvenceden mahrum bırakılmış kesimi ifade etmektedir. Yazar, bu yedi temel güvencesizliği şu şekilde ifade etmektedir:

- 1) **Emek piyasası güvenliği yoksunluğu:** Yeterli gelir getirecek istihdam fırsatlarına makro düzeyde sahip olamama durumu.
- 2) **İstihdam güvenliği yoksunluğu:** Keyfi işten çıkarmalara karşı korunamama, işin sürekliliğine dair bir güvenceye sahip olamama.
- 3) **İş güvenliği yoksunluğu:** İstihdamda belirli bir mevki, statü ve öngörülebilir bir kariyer elde etme fırsatlarından mahrum kalma.
- 4) **Çalışma güvenliği yoksunluğu:** İş sağlığı ve güvenliği ile çalışma saatlerinin sınırlandırılması gibi bedensel ve yasal korumalardan faydalanamama.
- 5) **Vasıfların yeniden üretiminin güvenliği yoksunluğu:** Eğitim ve çıraklık gibi yöntemlerle yeni beceriler kazanma ve bu becerileri iş hayatında kullanma imkanından yoksun olma.
- 6) **Gelir güvenliği yoksunluğu:** Asgari ücret, düzenli maaş ve kapsamlı sosyal güvenlik desteklerinden mahrum, öngörülemez bir gelire yaşama.

- 7) **Temsil güvenliği yoksunluğu:** Sendikalaşma ve grev hakkı gibi mekanizmalarla çalışma hayatında ortak, bağımsız bir ses çıkarabilme gücünden yoksun bırakılma (Standing, 2014, s. 26-27).

Üstelik bu güvencesizleşme süreci, algoritmik yönetim (*algorithmic management*) pratikleriyle çalışma koşullarını daha da ağırlaştırmaktadır. İnsan yöneticilerin ve kurumsal bürokrasinin yerini alan algoritmalar; iş dağıtımı, performans lcm, cretlendirme ve hatta işten çıkarma kararlarını Şeffaflıktan uzak bir kara kutu mantığıyla alarak çalışanlar üzerinde eşi görülmemiş bir dijital gözetim (surveillance) ve iş yoğunlaştırması baskısı kurmaktadır (Brine, 2020, s. 17-19; Wood, 2021, s. 10-13; Moore, 2018, s. 13-14). Zuboff'un (2015, s. 81) Büyük teki (*Big Other*) kavramsallaştırmasıyla eleştirdiği gözetim kapitalizminin bu mikro-iktidar biçimi, De Stefano'nun deyimiyle, işçinin emeğini salt bir veri girdisine indirgeyerek onu kendi davranışına yabancılaştırmakta ve makine kararlarına itiraz etme hakkını fiilen ortadan kaldırdığını ifade etmektedir (De Stefano, 2019, s. 15-16).

Emeğin doğasındaki bu köklü dönüşüm, yirminci yüzyılın ortalarında inşa edilen geleneksel sosyal güvenlik sistemlerini varoluşsal bir finansman krizine sürüklemektedir. Esping-Andersen'in (1990, s. 48-148) kuramsallaştırdığı üzere, Bismarckyen kökenli modern refah devleti modeli; tam zamanlı, kesintisiz ve standart istihdam sözleşmesine dayalı bir prim ve vergi mimarisi üzerine kurgulanmıştır. Ancak otomasyonun teknolojik işsizliği artırması ve platform ekonomisinin parçalı (mikro-görevler) alışma biçimlerini norm haline getirmesi, sisteme düzenli prim ödeyen "standart çalışan" havuzunu dramatik bir biçimde daraltmaktadır (Standing, 2014; van Gerven, 2022). İşletmelerin kurumsal sigorta yükümlülüklerinden kaçınmak için sahte serbest çalışmaya yönelmesi, sosyal güvenliğin temelini oluşturan nesiller arası çapraz sübvansiyon mekanizmasını ckertmektedir (OECD, 2019; Aloisi, 2016).

Makroekonomik düzlemde ise yapay zekanın yarattığı muazzam verimlilik artışlarının ve katma değerin öncelikli olarak algoritmik araçları elinde tutan sermaye sahiplerinde biriktiğine, emeğin milli gelirden aldığı payın ise yapısal olarak gerilediğine dikkat çekilmektedir (Acemoğlu ve Restrepo, 2018; Korinek ve Stiglitz, 2021). Literatür, prim esaslı ve istihdama doğrudan endeksli sosyal güvenlik felsefesinin bu istihdamsız büyüme düzleminde yapısal bir çıkmaza girdiğini vurgulamaktadır. Sistemin sürdürülebilirliği için vergilendirme yapısının emeğin üzerinden alınıp sermaye ve veri rantlarını kapsayacak Şekilde (robot vergisi gibi) yeniden tasarlanması ve Evrensel Temel Gelir gibi vatandaşlık eksenli, kapsayıcı sosyal koruma ağlarının yürürlüğe konması güçlü bir politika alternatifi olarak öne çıkmaktadır (Standing, 2014; Merola, 2022).

3. Yönetimsel Dönüşüm: Bürokrasinin ve Mesleki Otoritenin Algoritmalar Devri

Refah devletinin dijitalleşmesi, yalnızca makroekonomik bir finansman meselesi değil, aynı zamanda devletin vatandaşla kurduğu gündelik ilişkisinin ve kamu yönetimi mimarisinin radikal bir biçimde yeniden inşasıdır. Bu dönüşüm, sosyal yardım kararlarının kim tarafından ve nasıl alındığına dair tarihsel güç dengeslerini yerinden etmektedir.

Geleneksel refah devletinin yönetimsel mimarisinde kamu politikalarının hayata geçirilmesi, Michael Lipsky'nin (1980) sokak seviyesi bürokrasisi (*street-level bureaucracy*) kavramsallaştırması etrafında şekillenmiştir. Bu modele göre; vatandaşla doğrudan temas kuran sosyal hizmet uzmanları ve kamu görevlileri, katı yasal çerçeveleri sahanın karmaşık gerçekliklerine uyarlarlarken sahip oldukları takdir yetkisi sayesinde fiili politika yapıcılar olarak işlev görmektedirler. Ancak bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kamu yönetimine nüfuz etmesi, bu yapıyı temelden sarsarak yönetimsel gücün merkezileştiği yeni bir paradigma yaratmıştır.

Bovens ve Zouridis (2002, s. 174), algoritmik sistemlerin entegrasyonu ile birlikte sokak seviyesi bürokratların yerini önce bilgisayar ekranları üzerinden işlem yapan ekran seviyesi (*screen-level*) bürokratlara, ardından da insan müdahalesinin tamamen dışlandığı sistem seviyesi (*system-level*) bürokrasilere bıraktığını savunmaktadır.

Bu dönüşümde karar alma mekanizmaları şeffaflıktan uzak, kapalı algoritmik kodlara devredilmektedir. Yeni dönemin asıl politika yapıcıları artık sahada vatandaşın gözünün içine bakan uzmanlar değil; yasal kuralları ikili kodlara (0 ve 1) ve algoritmik karar ağaçlarına çeviren sistem tasarımcıları ve yazılımcılar olmuştur (Bovens & Zouridis, 2002). Henman'ın (2010, s. 130) da belirttiği üzere, bilgisayarlar kusursuz ve yorulmaz sanal bürokratlar olarak konumlandırıldıkça, kamu yönetiminde insan muhakemesine dayalı hesap verebilirlik mekanizmaları çökmektedir. İtiraz edilmesi son derece güç algoritmik kara kutular (*black box*), demokratik anayasal devletin temel ilkelerinden olan şeffaflık ve adil değerlendirilme haklarını ciddi bir krize sürüklemektedir (Alston, 2019, s. 4).

3.1. Meslek Elemanlarının Takdir Yetkisinin Kaybı ve Algoritmik Tahakküm

Bu sistemik dönüşümün sahadaki en yıkıcı etkisi, doğrudan dezavantajlı bireylerle çalışan meslek elemanlarının takdir yetkisinin, inisiyatif alma kapasitelerinin ve empati kurma olanaklarının otomatik karar alma sistemleri tarafından gasp edilmesidir. Wastell ve White (2014) ile Devlieghere ve Roose

(2018, s. 652), Elektronik Bilgi Sistemlerinin (EBS) sosyal hizmeti nasıl tamamen teknik ve rasyonel bir veri giriş pratiğine indirgediğine dikkat çeker. Uzmanlar, önceden belirlenmiş metin kutularına veri girmeye zorlanan tweet seviyesinde bürokratlara (*tweet-level bureaucrats*) dönüştürülmekte; bu süreç bireyleri kendi karmaşık sosyal bağlamlarından kopararak (*decontextualization*) mesleki müdahalede derin bir anlam kaybına yol açmaktadır.

Bu bağlamdan kopuş, Gillingham'ın (2019, s. 854) Dick'ten (2017) aktardığı üzere, risk değerlendirme sistemlerinin yarattığı düzleştirme etkisi (*flattening effect*) olarak tanımlanmaktadır nk çok boyutlu insan davranışları, veritabanı mantığına uyması için katı kategorilere hapsedilmektedir. Üstelik Keddell (2019, s. 15), algoritmik araçların kullanımının uygulamaya mekanik ve mesafeli bir ton katarak sosyal hizmetin özündeki ilişkisel doğayı tahrip ettiğini, bireyin biricikliğini matematiksel bir “risk skoruna” indirgediğini belirtmektedir.

Meslek elemanları bu algoritmik tahakküm altında sadece inisiyatiflerini kaybetmekle kalmamakta aynı zamanda Keddell'in, Elish'ten (2019) aktardığı üzere birer ahlaki tampon bölgeye (*moral crumple zone*) dönüşmektedirler (Keddell, 2019, s. 14). Sistem hatalı kararlar ürettiğinde (rneğin haksız yere yardımı kesilen bir aile olduğunda) hukuki ve ahlaki sorumluluk algoritmaya değil, takdir yetkisi elinden alınmış olmasına rağmen sistemin yasal onaylayıcısı konumunda bırakılan uzmana yüklenmektedir. Garrett (2025, s. 389), yapay zeka asistanlarının sosyal hizmette kullanımının, Hannah Arendt'in kötülüğün sıradanlığına atfen kullandığı “düşüncesizlik” (*thoughtlessness*) halini mesleki bir norma dönüştürerek uzmanların etik muhakeme yeteneğini felce uğrattığı eleştirisini getirmektedir.

3.2. Yeni Yönetişim Modelinde Kurum Yöneticileri ve STK'ların Dönüşen Rolü

Kamu hizmetlerinin veri odaklı bir mimariyle yeniden tasarlanması, yalnızca devlet aygıtını değil, sosyal hizmetler ve sosyal yardım sağlayan Sivil Toplum Kuruluşlarını (STK) ve kurum yöneticilerinin rollerini de dönüştürmektedir. Henman (2010, s. 126), e-devlet ve ađ bağlantılı bilgi sistemlerinin, devlet ile sivil toplum arasındaki sınırları bulanıklaştıran “ađ yönetişimi”ni (*network governance*) derinleştirdiğini belirtmektedir. Bu yapıda STK'lar, bağımsız sivil inisiyatifler olmaktan çıkarak devletin veri altyapısına entegre edilmiş, performans göstergeleri üzerinden denetlenen veri aktarıcılarına dnştrlme riski taşımaktadır. Yeni koşulluluk (*new conditionality*) olarak adlandırılan bu sistemde, sivil toplum adeta devletin dijital denetim aygıtının bir uzantısı haline getirilmektedir (Henman, 2010, s. 156).

Bu teknolojik kuşatmanın ve algoritmik dönüşümün sahadaki gerçek etkilerini tam olarak kavrayabilmek, salt yardım alan yoksul bireylerden elde edilen nicel verilere veya salt sistemin ürettiği istatistiklere dayanarak mümkün değildir. Nitekim Devlieghere ve Roose (2018, s. 658), kurum yöneticilerinin ve uzmanların tamamen pasif olmadıklarını; danışanlarına yönelik mesleki sorumluluklarını koruyabilmek adına bilgi sistemlerinin dayattığı kuralları eğip bükerek geçici çözümler (*workarounds*) ve pasif direniş stratejileri geliştirdiklerini ampirik olarak ortaya koymaktadır.

Benzer şekilde Reamer ve Boetto (2025, s. 6), STK'ların ve kurum yöneticilerinin yapay zeka entegrasyonu sürecinde salt uygulayıcı olmak yerine, kendi içlerinde dijital etik yönlendirme komiteleri kurarak dezavantajlı grupların tasarım sürecine katılımını sağlamaları gerektiğini savunur (Reamer, 2023). van Gerven'in (2021, s. 259) de dikkat çektiği üzere, devletlerin veri güdümlü politikalarının dışlayıcı etkilerine karşı, algoritmik adaletsizlikleri ifşa ederek dijital refah devletine karşı demokratik bir denge unsuru oluşturma görevi, sahada inisiyatif alan bu uzmanların ve sivil toplumun omuzlarına yüklenmektedir.

4. Yoksulluğun Otomasyonu: Gözetim, Etik ve Ayrımcılık

Refah devletinin dijitalleşmesi, yalnızca yönetsel bir araç değişimi değil; yoksulluğun tanımlanma, ölçülme ve yönetilme biçiminde normatif bir kırılmadır. Teknolojinin tarafsız ve nesnel olduğu yönündeki hakim mit, dezavantajlı grupların bedenleri ve verileri üzerinde kurulan yeni bir algoritmik tahakküm mimarisini gizlemektedir.

Yapay zeka ve algoritmaların karar alma süreçlerinde yanılmaz ve tarafsız matematiksel araçlar olduğu yönündeki tekno-iyimser söylem, eleştirel literatür tarafından kesin bir dille çürütülmektedir. Nitekim Safiya Umoja Noble (2018, s. 1-4), algoritmaların nötr kararlar almak yerine toplumsal önyargıları ve mevcut güç yapılarını pekiştiren, ırkçı ve sınıfsal stereotipleri yeniden üreten "baskı aygıtları" olarak işlev gördüğünü savunur. Bu yapısal önyargı, refah devleti uygulamalarında makine öğrenimi modellerine doğrudan yansımaktadır. Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Philip Alston (2019, s. 21), tahmine dayalı analitiklerin tarafsız olmadığını; aksine bu sistemleri tasarlayan varlıklı elitlerin değerlerini yansıtarak mevcut sosyal eşitsizlikleri daha da derinleştirdiğini vurgulamaktadır.

Özellikle refah politikalarında ve çocuk koruma sistemlerinde algoritmik risk skorlamasını inceleyen Emily Keddell (2019, s. 5-6), öngörücü algoritmaların (predictive algorithms) beslendiği veri tabanlarının toplumdaki gerçek yoksulluk veya istismar oranlarını yansıtmadığına dikkat çeker. Yoksul

bireyler ve etnik azınlıklar, hayatta kalabilmek için devlet kurumlarıyla (sosyal yardımlaşma vakıfları, emniyet, çocuk koruma) daha sık temas kurmak zorunda olduklarından, idari veri tabanlarında aşırı temsil edilmektedirler. Bu durum, tarihsel ve sınıfsal eşitsizliklerin koda dökülerek yoksulların matematiksel bir kesinlik kisvesi altında haksız yere yüksek riskli olarak profillenmesine (poverty profiling) ve yeniden mağdur edilmesine yol açmaktadır (Eubanks, 2018; Keddell, 2019, s. 10).

4.1. Kara Kutu (*Black Box*) Sorunu ve Dijital Yoksullar Evi

Sosyal yardım ve hak sahipliği kararlarının algoritmik mekanizmalara devredilmesi, kamu yönetiminde şeffaflığın yitirildiği ve hesap verebilirliğin ortadan kalktığı derin bir kara kutu sorunsalı yaratmaktadır. Cathy O’Neil (2016, s. 1-2), büyük veri ve algoritmaların şeffaflıktan uzak bu tahakkümüni matematiksel imha silahları (*weapons of math destruction*) olarak tanımlar. O’Neil’e göre eşitsizliği otomatik olarak büyüten bu sistemler, temel bir algoritmik hesap vermezlik rejimi inşa ederek bizzat anayasal demokrasiyi tehdit etmektedir. O’Neil kitabının girişinde şöyle ifade etmektedir:

“Bu matematiksel modeller tanrılar gibi şeffaflıktan uzaktı (opaque), işleyişleri kendi alanlarındaki en yüksek rahipler (matematikçiler ve bilgisayar bilimcileri) dışındaki herkese görünmezdi. Verdikleri hükümler, yanlış veya zararlı olduklarında bile tartışılmaz veya itiraz edilemezdi (beyond dispute or appeal). Ve toplumumuzdaki yoksulları ve ezilmişleri cezalandırma, zenginleri ise daha da zenginleştirme eğilimindeydiler.” (O’Neil, 2016, s.1).

Bu hesap vermezlik, yoksul bireyler sosyal yardımlardan reddedildiklerinde veya sistem tarafından riskli kategorisine sokulduklarında, kararın arkasındaki gerçek gerekçeyi öğrenememeleri anlamına gelmektedir. Karen Yeung (2018, s. 22-24), ticari sır olarak korunan ve son derece karmaşık olan bu makine öğrenimi algoritmalarının, anayasal demokrasilerin temelini oluşturan şeffaflık ve adil itiraz hakkını (*due process*) ağır biçimde zedelediğini savunur. Alston (2019, s. 12, 16) da dijital refah devletinde bireylerin hak sahibi statüsünden çıkarılıp makinelerle karşı masumiyetini kanıtlamak zorunda olan “şüpheli başvuru sahiplerine” indirgenildiğini belirtir. İdari takdir yetkisinin dijital bir katılık içine hapsedilmesi, bireysel bağlamların ve özel hafifletici nedenlerin göz ardı edilmesine neden olarak sistemin insani yanıt verebilirliğini tamamen tahrip etmektedir (Bovens & Zouridis, 2002, s. 180-181).

Otomasyonun yoksulluk üzerindeki en cezalandırıcı etkilerinden biri, sosyal yardım almanın ön koşulu olarak bireylerin mahremiyetten feragat etmeye zorlanması ve bunun devasa bir dijital gözetim (surveillance) ağına dönüşmesidir. Shoshana Zuboff’un (2015, s. 81-82) “gözetim kapitalizmi”

bağlamında “Büyük Öteki” (*Big Other*) olarak adlandırdığı bu yeni güc mimarisi, bireylerin günlük davranışlarını rızaları dışında veri noktalarına dönüştürerek her an izlendikleri bir tahakküm düzeni yaratmaktadır. Bu sistem içerisinde yoksullar, sürekli güncellenen bir risk skoru ve potansiyel “dolandırıcı” (*fraud*) şüphelisi olarak kodlanmakta; hayatta kalabilmek için temel sivil haklarından vazgeçmeye zorlanmaktadırlar (Alston, 2019, s. 18; Keddell, 2019, s. 15).

Virginia Eubanks (2018, s. 36), devletin kullandığı bu yüksek teknoloji araçlarının iddia edildiğı gibi yoksulları desteklemediğini; aksine onları fışleyen, hedef alan, polislik yapan ve cezalandıran mekanizmalar olduğunu savunmaktadır. Eubanks’ın ufuk açıcı “dijital yoksullar evleri” (*digital poorhouses*) metaforu; 19. yüzyılın fiziksel, damgalayıcı ve ıslah edici yoksullar evlerinin yerini, günümüzde veri tabanları ve algoritmalar aracılığıyla yoksulluğu kriminalize eden görünmez teknolojik barınaklara bıraktığını açıklamaktadır (Mañero, 2020, s. 490). Sonuç olarak refah devleti, ayrıcalıklı sınıfların ihlallerini görmezden gelirken, yoksulların en ufak idari sapmasını dahi algoritmik gözetimle tespit ederek onları sistemin dışına iten, son derece dışlayıcı ve cezalandırıcı yeni bir dijital rejime dönüşmektedir.

5. Uygulamadaki Yansımalar ve Türkiye Örneği

Dijital refah devleti tartışmaları, küresel bir teorik çerçeve sunsa da bu teknolojik dönüşümün gerçek etkileri ancak uygulandığı ülkenin yerel idari kapasitesi ve yoksulluk dinamikleri üzerinden okunabilir. Türkiye’nin e-Devlet entegrasyonu ve Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS) gibi devasa merkezi veri tabanlarının inşası, literatürdeki veri temelli sosyal politika vizyonunun dünyadaki en somut ve kapsamlı yansımalarından biridir.

Devletler, sosyal yardımların yönetimini bilgi teknolojileriyle etkinleştirilmiş dijital bürokrasilere devrederek maliyetleri düşürmeyi, bürokrasiyi azaltmayı ve hizmette verimliliği artırmayı hedeflemektedir (Ahn ve Chen, 2020, s. 249). BSYBS, Türkiye’de dağınık haldeki sosyal yardım ağını tek bir merkezde toplayarak Philip Alston’ın (2019) kavramsallaştırdığı dijital refah devletinin temel altyapısını kurmuştur. Ancak bu sistemlerin kalbini oluşturan hanehalkı risk/ihtiyaç puanlama formülleri ve algoritmik uygunluk değerlendirmeleri, etkinlik sağlama vaadiyle meşrulaştırılırken şeffaflık ve adil değerlendirme ilkelerini ciddi risklere maruz bırakmaktadır.

Türkiye gibi devasa nüfuslu bir ülkede milyonlarca yoksulun verisinin ulusal çapta çapraz eşleşmelerle denetlenmesi; dezavantajlıları sürekli izleyen ve en ufak idari sapmada yardımı kesen dışlayıcı bir gözetim aygıtı yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bireylerin özel hafifletici koşullarının ve karmaşık

sosyal bağlamlarının veri tabanı mantığına uydurulmak için düzleştirilmesi, hak sahipliğinin nasıl puanlandığının anlaşılmasına ve makine kararlarına itiraz etme hakkının fiilen ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Henman, 2022, s. 539).

Merkezi sistem inşasının yanı sıra, sosyal yardımların e-Devlet kapısı gibi tamamen dijital platformlara taşınması ve hizmetlere erişimin bu kanallar üzerinden koşullandırılması, dezavantajlı gruplar üzerinde ağır bir dışlanma riski yaratmaktadır. Lutz (2019), teknolojik gelişimin internete erişim, beceri/kullanım kapasitesi ve pasif katılımın getirdiği sonuçlar olmak üzere üç aşamalı bir dijital eşitsizlik sarmalı yarattığını vurgulamaktadır.

Türkiye’de e-Devlet entegrasyonu idari olarak varsayılan olarak dijital yaklaşımıyla sunulsa da, pratikte bu durum hızlıca sadece dijital bir uygulamaya dönüşmektedir. Dijital okuryazarlığı düşük olan, teknolojik donanım erişemeyen yaşlılar, çeper/sınır illerdeki kırsal nüfus ve en yoksul gruplar refah sisteminin dışına itilmektedir (Alston, 2019, s. 15). Çelik Özkan’ın (2025, s. 96) Özateş Gelmez’den (2022, s.810) aktardığı üzere, teknoloji kullanımındaki beceri eksikliği marjinalleşmiş grupların sosyal hizmetlerden faydalanamamasına neden olduğunu ifade etmektedir. Yüz yüze sosyal çalışmanın, şefkatin ve insani temasın yerini bürokratik dijital arayüzlerin alması; yoksulları devlete karşı sosyal hak iddia eden vatandaşlar olmaktan çıkarıp, karmaşık ekranlar ve şifreler arasında yolunu bulamadığı için bürokratik olarak görünmez kılınan bireylere dönüştürmektedir (van Gerven, 2022, s. 257).

5.1. Mesleki Müdahalenin Kaybı: Sayısal Puanlama Sistemleri ve Sosyal Hizmet Görüşmesinin Hayati Rolü

Merkezi ve algoritmik sosyal yardım sistemlerinin en zayıf karnı, çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olan yoksulluğu ve kırılabilirliği salt nicel ve sayısal verilere indirgemesidir. BSYBS gibi devasa sistemlerin çapraz veri tabanlarından (gelir testleri, tapu, araç, sigorta kayıtları) çektiği istatistiksel verilerle oluşturulan hanehalkı puanlama formülleri, sahanın gerçekliğini yansıtmaktan oldukça uzaktır. Yoksulluk ve yoksunluk, sadece haneye giren gelirin matematiksel bir hesaplamasından ibaret değildir; travmaların, sosyal dışlanmanın, ihmal ve istismarın iç içe geçtiği derin bir psikososyal süreçtir (Keddell, 2019, s. 11-12).

Bu noktada, sosyal hizmet disiplininin temel taşı olan yüz yüze görüşme tekniklerinin ve mesleki gözlemin hayati önemi ortaya çıkmaktadır. Bir müracaatçıyı (engelli, yaşlı, çocuk, genç veya şiddet mağduru bir kadın) fiziksel olarak görmeden, yaşadığı hanenin fiziksel ve duygusal iklimini solumadan, sadece bilgisayar ekranına düşen nicel verilere dayanarak onun “yardıma muhtaç olup olmadığına” karar vermek, sosyal hizmetin ontolojisine ve mesleki etiğine

aykırıdır. Sosyal hizmet uzmanının aktif dinleme, empati, sözsüz iletişimlari (beden dili, hane içi gerilimler, sessizlikler) okuma ve güven ilişkisi kurma gibi becerileri, hiçbir algoritmanın kodlayamayacağı derinlikte bir nitel veri sağlar.

Örneğin, resmi veri tabanında emekli maaşı olduğu ve ailesiyle aynı hanede yaşadığı için sistem tarafından risk puanı düşük olarak hesaplanan bir yaşlı, yüz yüze yapılan derinlemesine bir sosyal inceleme görüşmesinde gerçekte hane içinde ağır bir ekonomik sömürüye, duygusal şiddete veya ihmale maruz kaldığını gösterebilir. Benzer şekilde, kağıt üzerinde asgari ücretli bir çalışanın bulunduğu hanedeki engelli bir çocuğun özgül bakım ihtiyaçları ve ailenin yaşadığı tükenmişlik sendromu, 0 ile 100 arasında değer üreten standart algoritmalar tarafından tespit edilemez.

İnsani muhakemenin devreden çıkarılarak hak sahipliğinin soğuk bir sayısal skora hapsedilmesi, Gillingham'ın (2019) Dick'ten (2017) aktardığı üzere düzleştirme etkisini yaratmaktadır. Bu durum, gerçekte en çok yardıma ve psikososyal desteğe ihtiyaç duyan, ancak bürokratik kayıtlarda durumu stabil görünen kırılğan grupların sistem tarafından reddedilmesine (yanlış negatifler) yol açmaktadır. Bu nedenle, teknolojik sistemler ve algoritmik puanlamalar, sosyal hizmet uzmanının doğrudan müracaatçıyla kurduğu mesleki ilişkisinin ve değerlendirmenin (sosyal inceleme raporunun) yerini alacak nihai bir karar verici değil ancak uzmanın insani muhakemesini destekleyen ikincil bir araç olarak konumlandırılmalıdır.

6. Sonuç ve Geleceğin Sosyal Politikası

Refah devletinin yapay zeka ve otomasyonla olan imtihanı, sadece teknik bir altyapı güncellemesi değil, yirminci yüzyılın sosyal sözleşmesinin yeniden yazılması sürecidir. Dijital çağın yarattığı riskler, sosyal politikayı onarıcı bir yara bandı olmaktan çıkarıp, sistemi temelden dönüştüren proaktif bir güvence mimarisine zorlamaktadır. Bismarck ve Beveridge modellerine dayanan, tam zamanlı ve standart ücretli emek üzerinden finanse edilen geleneksel sosyal güvenlik mimarisi, yapay zeka ve otomasyonun yarattığı yıkıcı pazar dinamikleri karşısında sürdürülebilirliğini yapısal olarak yitirmektedir. Acemoğlu ve Restrepo (2019, s. 5), otomasyonun günümüzde sadece rutin fiziksel işleri değil, üretken yapay zeka ile birlikte bilişsel görevleri de hızla devralarak işgücü talebini daralttığını ve istihdamda derin bir kutuplaşma (polarization) yarattığını ampirik olarak ortaya koymaktadır.

Bu istihdamsız büyüme sarmalının ve algoritmik platform ekonomisinin geleneksel güvenceleri yok ederek prekarya sınıfını devasa boyutlara ulaştırması, sosyal korumayı prim esasına dayalı olmaktan çıkarıp doğrudan vatandaşlık eksenli bir hakka dönüştürmeyi zorunlu kılmaktadır (Standing, 2014).

Bu noktada, Evrensel Temel Gelir (ETG) ve Evrensel Temel Hizmetler (ETH) vizyonu, literatürde artık ütöpik bir fantezi olmaktan çıkmış; dijital çağın getirdiği kronik ekonomik şoklara ve yapısal yoksulluğa karşı acil bir sosyal politika zorunluluğu olarak ele alınmaya başlanmıştır (Dermont & Weisstanner, 2020; Şener, 2024). Murat ve Şengül'ün (2023, s. 210) de ifade ettiği üzere, teknolojik işsizlik riskine karşı bireyleri koruyan ve onlara koşulsuz bir asgari yaşam standardı sunan ETG, zorda kalmaya karşı bir sigorta rolü üstlenmekte ve emeğin makinelerle karşı kaybettiği pazarlık gücünü yeniden inşa etmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla refah devletinin geleceği, bireylerin hayatta kalma güdüsünü ücretli emek piyasasının insafından azade kılan bu yeni evrensel güvence mekanizmalarının tesis edilmesine bağlıdır (Martinelli, 2019, s. 12).

Dijital refah devleti inşasında sosyal yardım hak sahipliği ve hizmet sunumu kararlarının otomatik sistemlere devredilmesi, kamu yönetimini Frank Pasquale'nin (2015) kavramsallaştırdığı şeffaflıktan uzak, hesap verilemez kara kutu (black box) rejimlerine dönüştürme tehlikesi barındırmaktadır (Pasquale'den akt. Mangır, 2025, s. 178). Yoksulları potansiyel dolandırıcılar olarak kodlayan, fişleyici ve cezalandırıcı bu yeni teknolojik bürokrasiye karşı akademik literatür; insan onurunu, adil itiraz hakkını ve mesleki takdir yetkisini koruyacak döngüde insan (*human-in-the-loop*) yaklaşımını hukuki ve etik bir temel gereklilik olarak şiddetle savunmaktadır (Enarsson, Enqvist & Naarttijärvi, 2022). Enarsson ve arkadaşlarına göre, döngüde insan yaklaşımı, yapay zekâ veya algoritmik sistemler tarafından yürütülen otomatik karar alma süreçlerinin, tamamen makinelerle bırakılmaması gerektiğini özellikle hibrit bir şekilde yapılmasını önermektedir. Sürecin tasarlanması, işletilmesi veya nihai kararın onaylanması aşamalarında (döngünün içinde) mutlaka insan karar vericilerin ve denetiminin bulunmasını öngören bir modeldir (Enarsson, Enqvist & Naarttijärvi, 2022).

Reamer (2023), ise yapay zekanın sosyal hizmet uzmanının veya kurum yöneticisinin yerine geçecek otonom bir karar alıcı değil, yalnızca kanıta dayalı bir karar destek aracı olarak konumlandırıldığı ikili insan-teknoloji yaklaşımının benimsenmesini önermektedir. Nihai kararın insan inisiyatifinde kalması, sistemin insani yanıt verebilirliğini güvence altına alır (Keddell, 2019). Ancak bu modelin bünyesinde barındırdığı yepyeni etik tuzaklara dikkat edilmelidir. Daha önce belirtildiği üzere Elish, sistemin ürettiği algoritmik hataların faturasının karar hiyerarşisinin en altındaki insana kesildiği ahlaki tampon bölgeleri (*moral crumple zones*) oluşumuna karşı uyarıda bulunur (Elish'ten 2019 aktaran Garret, 2025). Geleceğin sosyal politikasında algoritmik şeffaflık, makinenin sembolik olarak bir insan tarafından onaylanmasından ibaret olamaz, algoritmaların tasarımından uygulanmasına kadar her aşamada bağımsız

denetim mekanizmalarının işletildiği radikal bir insan denetimi (*human oversight*) şarttır (Green'den 2022 aktaran Mangır, 2025, s.185).

Tüm bu kurumsal ve yönetimsel dönüşüm süreci, teknolojinin kendi başına özerk, tarafsız veya mutlak bir kader (determinist) olduğu yönündeki hakim mitin kesin bir dille reddedilmesini gerektirmektedir. Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Philip Alston'ın (2019, s. 21) altını kalın çizgilerle çizdiği üzere, dijital refah devletinin yarattığı dışlayıcı ve gözetimci uygulamalar bilimsel gelişimin kaçınılmaz doğal bir sonucu değil, tamamen insanların ve kurumların yaptığı bilinçli politik tercihlerin bir yansımasıdır.

Acemoğlu ve Johnson (2023) da teknolojinin tarihsel seyrinin ve yapay zekanın ilerleme yönünün, iktidarı ve sermayeyi elinde tutan dar bir seçkinler grubunun vizyonu tarafından şekillendirildiğine dikkat çeker. Sistemi insan emeğini dışlamak yerine, insan yetkinliklerini artıracak ve tamamlayacak (*pro-worker*) bir rotaya sokmak günümüzün en büyük politik mücadele alanı olduğunu ifade etmektedirler. Virginia Eubanks'in (2018, s. 12) vurguladığı gibi, milyarlarca dolarlık yüksek teknoloji araçlarını 21. yüzyılın dijital yoksullar evlerini inşa etmek ve yoksulluğu kriminalize etmek için kullanmak teknik bir gereklilik değil, eşitsizliği meşrulaştıran neoliberal devlet aklının bir tezahürüdür.

Sonuç olarak yapay zekanın ve büyük verinin muazzam bilgi işleme kapasitesi, dezavantajlıları fişlemek, sosyal bütçeleri kısmak ve eşitsizliği otomatikleştirmek için değil tam aksine toplumsal refahı tabana yaymak, emeği yeniden değerlemek, bakım krizini çözmek ve kırılgan grupları güçlendirmek için de kullanılabilir. Bu potansiyel gerçekteştiği takdirde, teknoloji salt bir rant ve tahakküm aygıtı olmaktan çıkarılarak doğrudan insanlığın ortak yararına ve onuruna tabi kılınacak, bu da geleceğin sosyal devlet anlayışının / sosyal politikasının en temel ilkesi olmalıdır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D., ve Johnson, S. (2023). *İktidar ve teknoloji: Bin yıllık mücadele* (C. Duran, Çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Acemoğlu, D., & Restrepo, P. (2018). The race between man and machine: Implications of technology for growth, factor shares, and employment. *American Economic Review*, 108(6), 1488–1542. <https://doi.org/10.1257/aer.20160696>.
- Acemoğlu, D., & Restrepo, P. (2019). Automation and new tasks: How technology displaces and reinstates labor. *Journal of Economic Perspectives*, 33(2), 3–30. <https://doi.org/10.1257/jep.33.2.3>.
- Ahn, M. J., ve Chen, Y.-C. (2020). Artificial intelligence in government: Potentials, challenges, and the future. *The 21st Annual International Conference on Digital Government Research* içinde (s. 243-252). <https://doi.org/10.1145/3396956.3398260>.
- Aloisi, A. (2016). Commoditized workers: Case study research on labor law issues arising from a set of “on-demand/gig economy” platforms. *Comparative Labor Law & Policy Journal*, 37(3), 653–690.
- Alston, P. (2019). *Extreme poverty and human rights* (Report No. A/74/493). New York: United Nations General Assembly.
- Autor, D. H., Levy, F., & Murnane, R. J. (2003). The skill content of recent technological change: An empirical exploration. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1279–1333. <https://doi.org/10.1162/003355303322552801>.
- Boetto, H. (2025). Artificial intelligence in social work: An EPIC model for practice. *Australian Social Work*. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2025.2488345>.
- Bovens, M., ve Zouridis, S. (2002). From street-level to system-level bureaucracies: How information and communication technology is transforming administrative discretion and constitutional control. *Public Administration Review*, 62(2), 174–184. <https://doi.org/10.1111/0033-3352.00168>.
- Briône, P. (2020). *My boss the algorithm: An ethical look at algorithms in the workplace*. Londra: Acas (Advisory, Conciliation and Arbitration Service). <https://www.acas.org.uk/my-boss-the-algorithm-an-ethical-look-at-algorithms-in-the-workplace/html>.
- Çelik Özkan, G. (2025). “Süper akıllı” toplumda sosyal hizmet: Toplum 5.0 paradigmasının getirdikleri. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 81-104. <https://doi.org/10.61861/spshcd.1638926>.
- De Stefano, V. (2019). “Negotiating the algorithm”: Automation, artificial intelligence, and labor protection. *Comparative Labor Law & Policy Journal*, 41(1), 15–46. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3178233>.

- Dermont, C., ve Weisstanner, D. (2020). Automation and the future of the welfare state: Basic income as a response to technological change? *Political Research Exchange*, 2(1), 1757387. <https://doi.org/10.1080/2474736X.2020.1757387>.
- Devlieghere, J., & Roose, R. (2018). Electronic information systems: In search of responsive social work. *Journal of Social Work*, 18(6), 650–665. <https://doi.org/10.1177/1468017318757296>.
- Eloundou, T., Manning, S., Mishkin, P., & Rock, D. (2023). GPTs are GPTs: An early look at the labor market impact potential of large language models. (Working Paper). <https://doi.org/10.48550/arXiv.2303.10130>.
- Enarsson, T., Enqvist, L., ve Naarttijärvi, M. (2022). Approaching the human in the loop: Legal perspectives on hybrid human/algorithmic decision-making in three contexts. *Information & Communications Technology Law*, 31(1), 123-153. <https://doi.org/10.1080/13600834.2021.1953258>.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. New York: St. Martin's Press.
- Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change*, 114, 254-280. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019>.
- Garrett, P. M. (2025). 'Magic moments': AI and the 'disappearance' of social work ethics?. *The British Journal of Social Work*, 56(1), 377–395. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaf230>.
- Gillingham, P. (2019). Can predictive algorithms assist decision-making in social work with children and families? *Child Abuse Review*, 28(2), 114–126. <https://doi.org/10.1002/car.2547>.
- Gmyrek, P., Berg, J., & Bescond, D. (2023). *Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality* (ILO Working Paper No. 96). Cenevre: International Labour Organization. <https://doi.org/10.54394/fhem8239>.
- Goos, M., & Manning, A. (2007). Lousy and lovely jobs: The rising polarization of work in Britain. *The Review of Economics and Statistics*, 89(1), 118–133. <https://doi.org/10.1162/rest.89.1.118>.
- Henman, P. W. F. (2010). *Governing electronically: E-government and the reconfiguration of public administration, policy and power*. Hampshire: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230248496>.
- Henman, P. W. F. (2022). Digital social policy: Past, present, future. *Journal of Social Policy*, 51(3), 535–550. <https://doi.org/10.1017/S0047279422000162>.
- Kavut, S. (2024). Toplumların dijital dönüşüm aracı olarak yapay zekâ çalışmaları: Türkiye'nin ve Türk Devletleri Teşkilatının yapay zekâ kullanımı üzerine bir

- analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(1), 325-344. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1346576>.
- Keddell, E. (2019). Algorithmic justice in child protection: Statistical fairness, social justice and the implications for practice. *Social Sciences*, 8(10), 281. <https://doi.org/10.3390/socsci8100281>.
- Korinek, A. ve Stiglitz, J. E. (2021). *Steering technological progress* (NBER Working Paper No. 28453). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w28453>.
- Lane, M., Williams, M., & Broecke, S. (2023). *The impact of AI on the workplace: Main findings from the OECD AI surveys of employers and workers* (OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 288). Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ea0a0fe1-en>.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lutz, C. (2019). Digital inequalities in the age of artificial intelligence and big data. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 1(2), 141-148. <https://doi.org/10.1002/hbe2.140>.
- Manca, F. (2023). *Six questions about the demand for artificial intelligence skills in labour markets* (OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 286). Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ac1bebf0-en>.
- Mañero, J. (2020). Review of Virginia Eubanks (2018). Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor. *Postdigital Science and Education*, 2(2), 489-493. <https://doi.org/10.1007/s42438-019-00077-4>.
- Mangır, D. Ş. (2025). Dijital kapitalizm çağında yapay zekâ, gözetim ve insan hakları: Mahremiyetin ve özgürlüğün geleceği. *Cyberpolitik Journal*, 10(20), 168-190.
- Martinelli, L. (2019). *Basic income, automation and labour market change* (IPR Report). Institute for Policy Research, University of Bath.
- Merola, R. (2022). Inclusive growth in the era of automation and AI: How can taxation help? *Frontiers in Artificial Intelligence*, vol 5, International Labour Organization (ILO), Research Department, Geneva: Switzerland. <https://doi.org/10.3389/frai.2022.867832>.
- Moore, P. (2018). *The threat of physical and psychosocial violence and harassment in digitalized work*. Cenevre: International Labour Organization. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/publication/wcms_617062.pdf.
- Murat, G., ve Şengül, B. (2023). Yapay zekânın istihdama yönelik etkileri: Bir sosyal politika önlemi olarak evrensel temel gelir. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 85, 199-213. <https://doi.org/10.26650/jspc.2023.85.1331159>.

- Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. New York: New York University Press.
- OECD. (2019). *OECD employment outlook 2019: The future of work*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9ee00155-en>.
- O'Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy*. New York: Crown Publishing Group.
- Reamer, F. G. (2023). Artificial intelligence in social work: Emerging ethical issues. *International Journal of Social Work Values and Ethics*, 20(2), 52–71. <https://doi.org/10.55521/10-020-205>.
- Standing, G. (2014). *Prekarya: Yeni tehlikeli sınıf* (M. Ertekin, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şener, U. (2024). Evrensel Temel Gelir: Yoksulluk, gelir eşitsizliği ve teknolojik dönüşüme karşı bir çözüm önerisi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 93, 143–150. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-12-93-02>.
- van Gerven, M. (2022). Studying social policy in the digital age. K. Nelson, R. Nieuwenhuis ve M. A. Yerkes (Ed.), *Social policy in changing European societies* içinde (ss. 251-264). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Yeung, K. (2018). Algorithmic regulation: A critical interrogation. *Regulation & Governance*, 12(4), 505–523. <https://doi.org/10.1111/rego.12158>.
- Zuboff, S. (2015). Big other: Surveillance capitalism and the prospects of an information civilization. *Journal of Information Technology*, 30(1), 75–89. <https://doi.org/10.1057/jit.2015.5>.
- Wastell, D., & White, S. (2014). Beyond bureaucracy: Emerging trends in social care informatics. *Health Informatics Journal*, 20(3), 213–219. <https://doi.org/10.1177/1460458213487535>.
- Wood, A. (2021). *Algorithmic management: Consequences for work organisation and working conditions* (JRC Working Papers Series on Labour, Education and Technology No. 2021/07). Sevilla: Joint Research Centre, European Commission. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/233886/1/1757203559.pdf>.

